

társaság segélycsapatainak is. Hazájában pedig azt a téves hitet terjeszti, hogy az újabb hódításban vérszemet kapó Németország majd átengedi lengyel befolyásnak a számára oly értékes felvonuló területet Ukrajna felé.

Ez a veszélyeket egymásra toló külpolitikai gyakorlat könnyen pusztulásba viheti Közép és Kelet-Európa kis népeit. Kína és Spanyolország után így lehet a Dunavölgye máról-holnapra a jövő világkonfliktusának gyújtópontja. Mert ma már nem is a közvetlen gazdasági vagy politikai függetlenség, hanem a háború vagy béke kérdése az, amely az itt lakó népeket állásfoglalásra készíteti. A dunavölgyi kis népeknek kivétel nélkül megvan minden érdekük, hogy országuk ne változzék át csataterré, mert függetlenül a kimenetelétől, egy mai háború borzalmaiban ott veszíthetik nemzeti létüket is. A békét pedig csak saját összefogásuk s a kollektív biztonság körébe való bekapcsolódásuk képes biztosítani. Így válik a dunavölgyi népek szerepe elhatározó történelmi szereppé az európai emberiség jövő kibontakozásának útján.

A szinajai Kis-Antant konferencia közös együttműködési ajánlata Magyarországra felé a dunavölgyi válság megoldásának egyik legsürgősebb parancsát vetette fel. Ezt az ajánlatot azonban méltányos kisebbségi jogorvoslások kell, hogy kövessék, mert enélkül a Kis-Antant államok saját többségi népiük biztonságát is aláásnák s megkönnyítik azoknak a munkáját, akik a támadó imperializmus frontján nem hajlandók meglátni a magyarság új nemzeti katasztrófájának megdöbbentő körvonalait. (*Bányai László*)

S Z E M L E

AZ ÉRTELMISÉG SZOCIOLÓGIÁJA

A cseh tudományos élet vezető szelleme még mindig Masaryk. Úgy tűnik, ebben az emberben és az ő felfogásában találta meg a cseh nép a maga klasszikus formáját, benne találkozott egy társadalmilag és természettől meghatározott néplelekbeli adottság a megfelelő tudományos kifejeződéssel. Az egész tudományos generáció, melynek gyökerei még a háború előtti időbe nyúlnak vissza, — Masaryk neveltje, vagy inkább Masaryk hatására találta meg és alakította ki felfogását. Amikor Európaszerte a tudományos miszticizmus dühöng, a társadalom látszólag kicsúszott a tudósok ésszerű kategóriáiból és megfoghatatlan rejtélyként éli a maga életét, — a cseh tudományos szellemiség nem áll megmaradni a félredobott eszméknél és kitart Comte mellett, akinek hatása Masarykra is nagy volt. Comte-tal együtt a cseh tudományos élet az emberi kultúra harmadik fázisánál, a pozitívizmusnál nem kutat alapokat, nem metafizikus, ehelyett — mint Masaryk mondja — „a tényeket állapítja meg, azoknak rendjét és törvényeit”. Pozitívizmus a módszerben, de nem rideg és nem zárkózik el az új eszközöktől és megismerésektől. A mai időkben kétségtelenül van valami heroizmus abban, ha a tudós ragaszkodik a racionalizmus-

hoz és mindenkép' meg akarja fejteni az eléje tett társadalmi rejtvényt.

Ilyen rejtvénymegfejtő a brünni egyetem tanára, Dr. Ing. A. Bláha is. Új könyve, *Az értelmiség szociológiája* (Sociologie intelligence, Praha 1937, Orbis) az alkalmazott szociológiának remek példája s a könyv tudományos körökben éppúgy, mint laikusok között nagy feltűnést keltett. Ideje volt, hogy a gyakran egyéni beállítású és elfogult kulturfilozófiai írások és tanulmányok után valaki megcsinálja a kérdés facitját, — ne hanyagolja el a személyes ízű vallomásokat sem, dolgozza fel a pszichológiai adatokat és a társadalom egyik legégetőbb kérdésének tudományosan adja meg keresztmetszetét. Nem véletlen, hogy erre a feladatra épp az intellektualizmusban nem túltengő cseh értelmiség egyik tudósa vállalkozott.

Ez a feladat nehéz volt, az út járatlan és a szokott általános szociológiai módszerrel Bláha nem juthatott volna el a lényeghez. Az értelmiség szerkezeti képe mit sem mond; a gazdasági helyzet, társadalmi hierarchiában való elhelyezkedés nem jellemzi az értelmiséget annyira, hogy ez meghatározó szempont lehetne. Bár az értelmiség nagy tömegében az ú. n. középosztály körül mozog, a létminimum és minimális kényelem társadalmi színvonalán, ez még nem elegendő, mert más rétegben is fellelhető. Éppígy nem döntő az sem, hogy saját munkával vagy tőkével keresi-e meg az értelmiség a kenyerét. A Weber-i meghatározás: *sozial freischwebende Intelligenz* mutatja, hogy az értelmiség lényegét erről az oldalról, szerkezeti vonatkozásában nem lehet megfogni.

Bláha kettéosztja az értelmiséget, „főfoglalkozásként“ — és „mellékfoglalkozásként“ értelmiségre. Az orvos, tanító, ügyvéd, mérnök, pap, stb. abból és abban él, hogy értelmiség; ezeknek működése az egész társadalomra kiterjed. De minden szaknak, minden csoportnak megvan a maga értelmisége: a parasztságnak éppúgy, mint a munkásságnak. Itt az egyedüli meghatározó körülmény: a funkció. A működés az, amely egyaránt jellemez mindenkit, akit objektíve az értelmiséghez tartozónak lehet tartani; a szerep, amelyet feladattá kell tudatosítani.

A funkció mindenekelőtt abból a helyzetből adódik, hogy az értelmiség kívül áll a társadalmi osztályokon, átszövi azokat. A társadalom gyakran megfélelkezik arról, hogy minden benne lévő ellentét ellenére egységet jelent; egységet, mint nemzet és egységet, mint emberiség. Manapság gyakran meglazul a belső összetartó erő, ez a társadalmi kohézió ellanyhul időleges okok következtében és az értelmiségnek az a feladata, hogy ezt a szempontot, a „sub specie totalitatis“-t vigyázza. Örködni az egység fölött — és vigyázni az irányra; ez az irány a társadalmi élet egyre nagyobb mérvű elszellemiesítése, kiszabadítása az anyagi köteléket bénító formáiból. E két vezető szempont égisze alatt azután a szerep és feladat megoszlik; az értelmiség nemcsak termeli a szellemi értékeket, de el is osztja azokat a társadalomban; nemcsak épít, de javító szándékkal bírál is; szervez, irányít, vagy legalább is fogyaszt

szellemi termékeket.

Ehhez a működéshez bizonyos egységes feltételek kellene. Az értelmiség mindenekelőtt normákhoz igazodik s elméleti felkészültséggel közeledik a valósághoz. Az eszméknek valóság felé közelítésével, de az egész fejlődésnek valamilyen eszme felé irányításával megteremti az elmélet és gyakorlat összefonódását. Ilyen munka közben valami hasonló lelki alkat formálódik meg az emberben; nemcsak általános intelligencia, szellemi frissesség, körültekintés, hanem különös szakképzettség is, a foglalkozási ág pontos ismerete. De a cselekvéshez is kell intelligencia; gyakorlati készség ez, mely adandó alkalommal helyes tettekre készíti az embert. Mind ez azonban csak racionális adottság, melyet képzelőerővel kell megtermékenyíteni, hogy az értelmiség új utakat és megoldásokat is találjon. Az egész lelki képet azután a társadalmi intelligencia teretűi be, a rétegek közötti összefüggés és társadalmi felelősség tudata.

Ezek szerint az értelmiség feladata tehát az lenne, hogy bevigye az egység tudatát a közéletbe és állandó figyelmeztetéssel megkülönböztetést tegyen a materiális szükségletek, mint eszköz és az elszellemiesítés, mint cél között és a társadalmat e cél felé hajtsa. Az ilyen szándékot azonban keresztezik a mai események, melyek épp az ellenkező irányba kényszerítik a fejlődést. Mindenütt az intézmények „elszellemlenítésével“ (Entgeistung) találkozunk, antiracionális irányokkal, melyek az ésszerűség helyett irracionálizmust, a realista módszer helyett politikai romanticizmust és a kollektív szempont helyett túlzott egyénieskedést ajánlanak. A társadalom megnehezíti az értelmiség működését és a mai európai szellemi helyzet, a háború okozta lelki nyomás egyuttal belső válsághoz is vezet.

Az értelmiség számára ebből a válságból kiút csak úgy mutatkozik, ha egységesen és szembezállva a körülmények ellenáramlataival, felülemelkedve közhangulaton és alkalmi lelki válságokon és összefogva a társadalmat javítani akaró erővel maga szolgáltatná a lelki alapot regenerálódásához. Bláha könyve nem mondja ki rejtett célját, de az egész műből mindenütt kitűnik a szándék: ez a könyv azért íródott, hogy megerősítse feladat-tudatában az értelmiséget, kiemelje az értékeket, melyeket magunk fölé kell emelnünk és az eszméket, melyeket az értelmiségnek követnie kell. A szándék olyan nemes, a szempont olyan emelkedett és a forró hangulatban született írás olyan komoly, tárgyilagos és nyugodt, hogy tisztafejű szerzőjét minden dicséret megilleti s a könyv megérdemelné, hogy más nyelvre is lefordítsák. (Szabó Imre)

REMENYIK ZSIGMOND

Remenyik Zsigmond utolsónál megjelent kötetével, a *Sarjadó fű*-vel odaérkezett, hogy inkább róla kell beszélni, ha könyvéről akarunk szólni. Az elpergő lapok közül kilép az író, és a behajtott könyv után ott áll előttünk az ember, magasan hordott fejével, messzenéző szemével, testi mivoltában is. Írásművének e csodája azonban minden igaz írás lényege. Végre is, az írás, mely az emberéért van, az ember magasabb,